

Dålig konkurrens på den europeiska fotbollsmarknaden

Dagens Industri den 2 maj 2021

Nyligen hotade tolv storklubbar att hoppa av Uefas fotbollsturneringar för att starta en egen superliga. Initiativet ledde till ett ramaskri inom den europeiska fotbollsvärlden eftersom en i hög grad sluten superliga skulle bryta mot den seriestructur som europeisk fotboll byggt på i stort sett sedan starten, där lag flyttas upp eller ner beroende på resultaten under säsongen.

Debatten om superligan är en möjlighet för EU-kommissionen att få mandat att säkerställa fungerande konkurrens på den europeiska fotbollsmarknaden, något som skulle gagna både fans och mindre fotbollsklubbar.

Vi ser framför allt två fundamentala problem med dagens organisation som bör hanteras. Det första är det som kallas "competitive balance" i europeisk fotboll, alltså graden av oförutsägbarhet vad gäller matchutfall, vilket har försämrats under de senaste decennierna, vilket vi visat i vår forskning (Norbäck, Olsson och Persson, 2021).

En grund för en fungerande fotbollsmarknad med tillfredsställda fans är att de lag som spelar mot varandra är tillräckligt jämnstarka. Matcherna blir spännande och över tid växer olika lag fram som antingen blir titelutmanare eller försvinner ner i lägre divisioner.

Ett viktigt skäl till den försämrade konkurrensen inom europisk fotboll var Bosmandomen 1995. Där fastslogs att dåvarande kontraktsregler bröt mot flera av EU:s grundprinciper, inte minst den fria rörligheten. Domen ledde till att fotbollsspelare fick rätt att lämna sin klubb utan krav på kompensation efter att kontrakten löpt ut.

Rörligheten för spelare inom EU ökade också eftersom de tidigare restriktionerna för hur många EU-medborgare som fick spela för ett lag togs bort. Dessa förändringar var ett rimligt steg eftersom fotbollen närmade sig den övriga arbetsmarknaden i sitt funktionssätt.

Samtidigt hade Bosmandomen andra effekter. Vår forskning visar att de stora klubbarna i Europa fick ökad möjlighet att skapa sig en dominerande ställning genom spelarköp, vilket har inneburit t.ex. en mindre variation i vilka lag som når kvartsfinalerna i Champions League. Detta har lett till att konkurrensen på den europeiska fotbollsmarknaden i dag inte är tillfredställande.

För att motverka denna utveckling bör fördelningen av intäkterna på fotbollsmarknaden bli jämnare mellan klubbarna. I dagens system fördelas Uefas intäkter till stor del baserat på hur bra klubbarna lyckas i Uefas turneringar, vilket gynnat storklubbarna.

För att motverka polariseringen startar Uefa den nya turneringen Europa Conference League som säkerställer att fler klubbar får chansen att spela en europeisk turnering. Men frågan är om detta är tillräckligt för att mindre klubbar ska kunna konkurrera med storklubbarna (åtminstone då och då). I vår forskning visar vi att storklubbarnas starka varumärken och de nätverkseffekter som förknippas

med konsumtion av fotbollsmatcher gör det väldigt svårt för mindre klubbar att lyckas utmana storklubbarna.

Vi menar därför att ytterligare åtgärder, som ett utökat solidaritetsprogram eller andra utjämningsystem, som t.ex. klublönetak och draftsystem, behöver utredas.

En aspekt som fått för lite utrymme i diskussionen om en fungerande konkurrens på den europeiska fotbollsmarknaden är konkurrensen på landslagsnivå. Fotbollsfans finner glädje i att följa sina favoritklubblag, men också sina landslag. Ett stort intresse för landslagsfotbollen i många EU-länder säkerställer fotbollsintresset i hela EU. Därför är det viktigt att beakta hur olika åtgärder påverkar konkurrensen på landslagsnivå.

Vår forskning visar att Bosmandomen ledde till en mer balanserad konkurrens på landslagsnivå. Detta berodde till stor del på att talanger från mindre länder fick större möjlighet att spela i andra länders storklubbar. Att inskränka spelarnas möjlighet att byta klubb torde därför vara en tveksam åtgärd, även om åtgärden potentiellt skulle kunna förbättra konkurrensen på klubbagsnivå.

Det andra fundamentala problemet inom europeisk fotboll är att ägare, spelare och tränare i storklubbar och deras mellanhänder varit vinnare genom mycket höga ersättningar. Däremot har fotbollsfansen tvingats lägga allt större del av sin inkomst på dyra biljetter och tv-abonnemang.

I dag fungerar fotbollsklubbar alltmer som företag. Detta gör att deras verksamheter delvis berörs av EU:s konkurrenslagstiftning. Ett syfte med konkurrenslagstiftningen är att skydda konsumenter och mindre företag mot dominerande företags missbruk av marknadsmakt. Ett annat är att hindra karteller där företag går samman för att t.ex. höja priser.

Inom fotbollen kan dock klubbarnas ligaorganisationer komma överens om en gemensam prissättning gentemot fans och mediebolag. I EU:s konkurrenslagstiftning finns ett undantag för företagssamarbeten om värdet av samarbetet för samhället i övrigt överstiger kostnaden. År 2003 beslutade EU-kommissionen om ett sådant undantag för gemensam försäljning av mediarrättigheterna för Uefa Champions League.

Trots att kommissionen ansåg att den gemensamma försäljningen minskade priskonkurrensen, menade de att en gemensam försäljning skapade effektivitet och konsumentförmåner som motiverade ett undantag. Vidare infördes vissa krav på hur försäljningen skulle gå till. Mediaintäkterna för Uefa och storklubbarna har dock vuxit enormt sedan 2003.

Intäktsökningarna och storklubbarnas ökande andel av intäkterna på fotbollsmarknaden väcker frågan om konkurrensen verkligen fungerar. Det är hög tid att Sverige på EU-nivå jobbar för att en grundlig utredning görs beträffande konkurrenssituationen i den alltmer kommersiella europeiska fotbollen.

Pehr-Johan Norbäck

Martin Olsson

Lars Persson